

Oświadczenie Rzecznika Praw Obywatelskich
w sprawie polityki prorodzinnej

Dziennik „Rzeczpospolita” (z dnia 16 października 2013 r.) w artykule „RPO kontra Karta rodziny” zasugerował, że Rzecznik Praw Obywatelskich występuje przeciwko programom gwarantującym rodzinom wielodzietnym ulgi w opłatach za korzystanie z niektórych usług.

Rzecznik Praw Obywatelskich nigdy nie kwestionował zgodności z Konstytucją rozwiązań obejmujących rodziny wielodzietne szczególną pomocą ze strony władz publicznych. W szczególności zaś Rzecznik nigdy nie stał na stanowisku, że wprowadzane przez niektóre jednostki samorządu terytorialnego karty rodziny prowadzą do naruszenia konstytucyjnej gwarancji równości. Podobnie jak przygotowywana przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, wspierana przez Prezydenta RP, „karta dużych rodzin”.

Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie występował w obronie praw dzieci i rodziców. Zwracał między innymi uwagę na kwestię rekrutacji do przedszkoli czy kwestię likwidacji placówek oświatowych w małych miejscowościach. Z inicjatywy Rzecznika, Naczelny Sąd Administracyjny przyjął uchwałę potwierdzającą, że ulgi w opłatach za przedszkola dla drugiego i kolejnych dzieci z tej samej rodziny nie prowadzą do naruszenia konstytucyjnej gwarancji równości.

Zgodnie z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wszyscy są równi wobec prawa. Nie ulega wątpliwości, że nie oznacza to bezwzględnego nakazu identycznego traktowania wszystkich podmiotów. Wprowadzanie różnic jest dopuszczalne, jeżeli odbywa się na podstawie niearbitralnych i niedyskryminacyjnych kryteriów oraz jest uzasadnione koniecznością zapewnienia ochrony innej konstytucyjnej wartości.

Zgodnie z art. 71 ust. 1 Konstytucji, państwo jest zobowiązane do uwzględniania w swojej polityce dobra rodziny. Prawem do szczególnej opieki ze strony władz publicznych objęte są zaś m.in. rodziny wielodzietne.

Nie ulega zatem wątpliwości, że zarówno władze lokalne, jak i centralne powinny prowadzić politykę sprzyjającą rodzinom wielodzietnym. Jej elementem mogą być także karty uprawniające do zniżek w opłatach za korzystanie z niektórych usług (np. ulgowe bilety wstępu do obiektów kulturalnych czy sportowych, ulgowe bilety komunikacji publicznej etc.). Naturalnym kryterium obejmowania rodzin tego rodzaju wsparciem jest zaś liczba dzieci w rodzinie.

Przywoływane w artykule wątpliwości Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczyły konkretnego stanu faktycznego, rozwiązania wprowadzonego przez jedną z jednostek samorządu terytorialnego. Celem tego programu, jak wynikało z deklaracji władz, miało być objęcie pomocą rodzin w trudnej sytuacji materialnej. Ustalone kryteria przyznawania wsparcia nie przewidywały jednak wymogu spełnienia warunku określonego dochodu (lub innego, równoważnego kryterium). W ocenie Rzecznika, wybrane wymogi mogły być nieadekwatne do celu i charakteru tego programu. Mogły zatem prowadzić do różnicowania sytuacji prawnej obywateli ze względu na arbitralne kryterium.

Jednocześnie pragniemy wyjaśnić, że interwencja w tej sprawie została podjęta na podstawie skargi obywateli, niezamożnej rodziny, która nie mogła skorzystać z programu. Tymczasem wśród osób objętych wsparciem znalazły się rodziny, w których wychowuje się przynajmniej dwoje dzieci, nawet jeśli ta rodzina cieszy się bardzo dobrą sytuacją finansową. W ocenie skarżących, taka sytuacja prowadziła do naruszenia zasady równości i sprawiedliwości społecznej.